

Jančaříková, K. Teologie zvířat: Komplikované hledání vztahu křesťanů k živým bytostem. Ekolist. 22,5,2018. <https://ekolist.cz/cz/kultura/clanky/teologie-zvirat-komplikovane-hledani-vztahu-krestanu-k-zivym-bytostem>

Teologie zvířat: Komplikované hledání vztahu křesťanů k živým bytostem

22.5.2018

[Diskuse: 5](#)

Licence | [Některá práva vyhrazena](#)

Foto | [Patrick Bouquet](#) / [Flickr](#)

Kniha Teologie zvířat od Andrewa Linzey v překladu Jana M. Hellera a Jana Zámečníka na mne zapůsobila pozitivně i negativně. Autor se vztahem křesťanů a stvoření, především zvířat, zabývá dlouhodobě a na toto téma napsal celou řadu textů, ve kterých – jak sám uvádí – postupně myšlenky krystalizují. Teologie zvířat, která byla v originále vydaná v roce 1994, vznikla v návaznosti na jeho předchozí knihu Práva zvířat z roku 1976.

První kapitoly knihy jsem četla s velkou radostí, že se konečně nějaký křesťanský vědec, teolog, začal zabývat otázkou, která se mne tak hluboce dotýká a která mne od dětství zajímá – zvířaty a jejich právy, jejich bolesti, utrpení a potřeby lásky, velkorysosti...

Jako člověka bez teologického vzdělání mne skutečně potěšil přehled křesťanských autorů zabývajících se otázkami zvířat a rostlin a porovnávání jejich názorů na dílčí témata. Proto pro mne čtení této první části knihy bylo přínosem, inspirací a poučením. Například jsem do té doby nevěděla, že otázka „práv zvířat“ byla řešena již v 17. století (Thomas Tryon, 1688) ani, že papež Pius IX. nepodpořil (Linzey uvádí „zakázal“) otevření kanceláře na ochranu zvířat v Římě v polovině 19. století.

Naopak kapitoly ve střední části knížky pro mne byly následně velkým a – po slibném začátku – nečekaným zklamáním. Andrew Linzey opakovaně používá biblické i světské texty k tomu, aby čtenáře přesvědčil o své pravdě, nepřiměřeně. Nemluvě o opakovaném nevhodném používání některých ekologických pojmů, za všechny zmiňme nepřesné používání termínu parazitismus.

Andrew Linzey a jeho pes, snímek je z roku 2016

Licence | [Některá práva vyhrazena](#)

Foto | Ckzdao / [Wikimedia Commons](#)

Závěr knihy, především velice citlivě napsaný doslov „Andrew Linzey – křesťanský obhájce slabších“ od Jana Zámečníka, mi pomohl se – do jisté míry – nad tendenčnost druhé poloviny textu povznést a hledat v knize to, čím by mohla mne i jiné čtenáře obohatit.

Lidé a ne-lidé

Hlavní myšlenkou knihy Teologie zvířat je, že se mi, lidé, chováme k ne-lidským živým bytostem často špatně a že na to nemáme právo a že je možné hledat lepší cesty našeho vztahu k nim. Především ke zvířatům.

Vyjmutí rostlin z naší laskavosti a velkorysosti se zdá samozřejmé. Možná až příliš. Ze svého dětství si pamatuji bolest, kterou jsem cítila, když jsem se svou babičkou pracovala na zahrádce a měla jsem vytrhávat semenáčky mrkve, ředkviček a kedlubnů. Tajně, ze soucitu k těm mladým rostlinkám, jsem jich nechala více, než jsem měla, a na mém řádku ten rok nebyla úroda. To bylo první poučení o tom, že soucit může být nepřiměřený.

Na stejné zahradě více méně ve stejném věku jsem objevila na kamenném stole sametky (malé červené roztoče). Vodou z konývky jsem jim kolem nich namalovala ovál. Pro ty maličké tvory byla vrstvička vody bariérou a nemohli utéct. Postupně jsem jim „jejich území“ vodou dělila na menší a menší „ohrádky“, až jsem je zalila celé. Tím „hra“ skončila.

Pokračovat jsem mohla až při další návštěvě zahrady. Moc mne to bavilo a tato „hra“ byla jedním z důvodů, proč jsem se na zahradu vždy tak těšila. Po nějaké době si babička všimla, co to vlastně dělám. Tak moc se na mne rozzlobila, že trápím zvířata, že jsem už sametky nechala navždy na pokoji. Tedy, už nikdy jsem jim jejich prostor úplně nezalila. Myslím, že jsem je ještě občas velkým oválem uzavřela na stole a pozorovala. To bylo pro mne naopak poučení o tom, že jsem krutá a že na sobě musím pracovat.

Andrew Linzey píše, že zvířata je třeba chápat jako bratry, bytosti stvořené stejným Bohem a na základě stejného „loga“. A že chápání zvířat jako tvorů méněcenných, bez emocí a rozumu nebo jako tvorů stvořených jen pro blaho člověka je zastaralé. Tvrdí, že ani není biblické, protože vychází z aristotelovského (starořeckého) přístupu ke světu a že biblické texty (vše uvádí dostatečným množstvím příkladů) vedou člověka k lásce ke zvířatům a soucitu s nimi. Vědci 20. století nevyvratitelně dokázali, že zvířata prožívají bolest, cítí emoce, mohou se učit a že každé z nich je originálem, stejně tak jako je originálem každý člověk. Zvířata jsou lidem podobnější, než se předpokládalo v 18. a 19. století. Utrpení zvířat není proto možné brát na lehkou váhu.

Linzey mne osvobodil a umožnil mi holuby litovat a vidět zboření mostu v době hnízdního období jako křivdu, naše provinění na nich, a nestydět se za to.

Licence | [Některá práva vyhrazena](#)

Foto | [Linda Cronin](#) / [Flickr](#)

Linzeyův text je natolik prosycen láskou ke zvířatům, úctou a respektem k nim, že svádí k napodobování. Shodou okolností právě v čase, kdy jsem tyto kapitoly četla, řemeslníci vedle našeho domu demolovali most. Spolu s mostem shodili hnízda velké kolonie holubů. Mláďata, která ještě nelétala, zahynula. Jakkoli vím, že holubi jsou přemnožení a jakkoli mi bylo nepříjemné chodit denně domů přes holubí trus, bylo mi holubů líto. Několik dnů posedávali na okolních střechách a upřeně se dívali na místo, kde před tím most stál a kde už není. Vnímala jsem jejich smutek a je třeba napsat, že Linzey mne osvobodil a umožnil mi holuby litovat a vidět zboření mostu v době hnízdního období jako křivdu, naše provinění na nich, a nestydět se za to.

Které zvíře je a které není náš bližní?

Velice podrobný Linzeyův rešeršní rozbor celé řady teologických studií nikoho nenechává na pochybách, že přišel čas rozšířit slovo „bližní“ i na jiné bytosti. Logicky je potom třeba se zeptat: „Na které?“

Diskusi, které živé bytosti jsou pro nás „bližní“ a které ne, respektive která jsou nám více bližními než jiná, vede Andrew Linzey v kapitole Dělicí čára. Rozhodnout, kudy tato dělicí čára vede a jaký tvor je našim bližním s právy na štěstí a ochranu není snadné. Linzey upozorňuje, že proto na tuto otázku odpovídají teologové různě.

Také připomíná, že to není tak dávno, co byli i někteří lidé (děti, ženy, otroci, postižení) za dělicí čarou a mnohá práva jim byla křesťanskou společností plošně upírána.

Rezonuje to s mým vlastním uvažováním, které jsem zapsala před 10 lety takto: „Odpověď na věčnou otázku „Kdo je můj bližní?“ se tak, jak lidstvo stárne, mění a vyvíjí. Ještě v roce 1906 prodávali bílí úředníci bílým lovcům povolenky k lovu afrických Sanů a Kuangů (známých jako Křováci). Přála bych si, aby se vývoj chápání bližního ubíral takovou cestou, aby se stejnou hrůzou, jakou na nás, lidi žijící v roce 2006, působí představa lovu či honu na Křováky, působila na naše vnuky a pravnučky za sto let informace, že jejich předci ještě v roce 2006 prodávali a kupovali povolenky ke sportovnímu lovu slonů (nebo velryb, žiraf, vlků, rysů, divokých prasat, ryb ...) a že kácení stoletých lip (dubů, buků, borovic, cedrů ...) bylo povoleno pro tak malicherné důvody, jakými je například stavba dálnice nebo obchodního domu.“

Je těžké ba nemožné mít stejnou úctu k člověku jako ke kvěťáku.

Licence | Všechna práva vyhrazena. Další šíření je možné jen se souhlasem autora

Zdroj | [Zachraň jídlo](#)

Linzey uvádí, že podle všeho z biblických textů vyplývá, že zodpovědnost člověka za zvířata je větší než zodpovědnost za rostliny. Nicméně v závěru kapitoly Dělicí čára vede Linzey čtenáře k poznání, že pro křesťana by neměla vést nikde dělicí čára, ale že by měl na všechny živé bytosti pohlížet jako na Boží stvoření a chovat se k nim s úctou, laskavě a velkoryse, i když připouští, že je těžké ba nemožné mít stejnou úctu k člověku jako ke kvěťáku.

Poněkud paradoxně na tyto úvahy působí jeho tvrzení na str. 116, že „parazitická existence je neslučitelná s původní Boží vůlí“. Domnívám se, že není možné se takto jednoduše se vypořádat s druhy, které je skutečně těžké chápat jako „naše bližní“, jako jsou například klíšťata, blechy, vši, tasemnice atd. Přijde mi příliš povrchní a snadné říci, že tato zvířata jsou jakousi chybou, neboť nebyla v prvotním plánu stvoření, a proto se na ně vztahují jiná pravidla. Má člověk a křesťan na takové uvažování právo? Když nemáme slitování s klíšťaty či komáry, proč bychom ho měli mít s přemnoženými holubi? Proč Linzey nediskutuje, zda přemnožení také není v rozporu s Božím plánem? Mne by to zajímalo.

Prostě, pokud některá zvířata či skupiny zvířat, například podle jejich způsobu získávání potravy, vyjmemme z množiny „původní plán stvoření“, otevírá to logicky cestu vyjmout další zvířata. Zdá se mi, že Linzey úvahami o tom, co je a není v souladu s dobrým stvořitelem, popírá vše, co předtím dokládal. Vždyť právě podle takové logiky lidé označili mnoho jedinců jako „nežádoucí“ a mnoho druhů za „škůdce“ a vyjmul je ze svého soucitu a lásky. Dodnes ochránci přírody narážejí na mnoho předsudků proti druhům dříve označovaným jako „škůdci“ a na boj s karbofuranovými traviči a dalšími přežitky musí vynakládat velké prostředky.

Linzey poněkud nevhodně označuje jako „parazitické druhy“ také masožravá zvířata. Podle jeho mínění všechna masožravá zvířata vlastně míjejí s prvním stvořitelem.

plánem, protože zabíjejí jiná zvířata. Nicméně se zdá, že Linzey nepochybuje o tom, že ona našimi bližními jsou a že musíme jejich „nedokonalost“ či „odchýlení od původního plánu“ tolerovat.

Linzey ve svých úvahách nevěnuje žádnou pozornost třetí skupině, tedy mrchožroutům a dalším destruentům. Skutečně by mne zajímalo, jak by je zhodnotil.

Jak lidé v současnosti ubližují zvířatům

Lidé obecně zvířata využívají, zneužívají až zotročují, někteří dokonce záměrně týrají. Křesťané, kteří se snaží žít pro Krista správně, by měli hledat lepší cesty. Zvířata totiž nebyla stvořena pro lidi, smyslem jejich existence není naplňování lidských potřeb. Byla stvořena (stejně jako lidé) k tomu, aby oslavovala Boha.

Andrew Linzey rozebírá podrobně několik oblastí, ve kterých současní lidé zvířatům ubližují: zabíjení pro maso, zabíjení pro kožešinu, velkochovy, genetické manipulace, vivisekce, pokusy na zvířatech, lov. Okrajově zmiňuje výstavy a exhibice se zvířaty.

Poměrně překvapivě vynechává celou řadu oblastí, které lze považovat minimálně za stejně závažné. Například problematiku úmrtí zvířat na silnicích a další trápení, která zvířata prožívají v souvislosti s dopravou (segmentace území – bariéry, které brání migraci a následně možnosti najít partnera nebo dostatek potravy). Nebo znečištění životního prostředí hlukem či světlem, se kterým souvisí rozhození přirozených biorytmů nebo orientačního smyslu. Nebo znečištění prostředí jedy a hormonálně aktivními látkami.

Krmení zvířat nevhodnou potravou Linzey nezmiňuje. Na snímku laň jelena sika, která uhynula po tom, co ji návštěvníci zookoutku dali velké množství pečiva.

Licence | Všechna práva vyhrazena. Další šíření je možné jen se souhlasem autora

Zdroj | [Lesy hl. m. Prahy](#)

Nezmiňuje ani problematiku krmení zvířat nevhodnou potravou a bolestivými až smrtelnými následky, které s tím jsou spojené. Vždyť téměř každý den se na sociálních sítích rozebírá situace, že nějaký „zvířatomil“ nakrmí nějaké zvíře nevhodnou potravou. Může to být přes plot, například krmení koně měkkým chlebem, nebo ve volné přírodě, například naprosto nevhodné jarní a letní krmení malých kačenek na rybníce pečivem, které má fatální dopady na jejich zdraví a schopnost naučit se přijímat přirozenou potravu. Přitom právě toto je situace, kdy obyčejný člověk může snadno a rychle zabránit mnoha utrpení, které z neznalosti a hloupé snahy pomoci působí.

Poněkud paradoxně chápe Linzey kastraci domácích mazlíčků jako jednoznačný prostředek pomoci zvířatům (v boji s jejich přemnožením). Proč si neklade – podle mne poměrně logickou – otázku, zda není kastrování také týráním? Kastráti přijdou o možnost reprodukce a naplnění rodičovského pudu, který je jedním z nejsilnějších pudů vůbec. Pokud Linzey chápe jako týráním, když slepice v klecových chovech nemůže projevit pudové chování a hrabat, měl by vysvětlit, proč nemožnost naplnit rodičovský pud není týráním. Anebo, proč je vhodné kastrovat, i když to je týráním. Nechápu, jak je možné, že kastrace jen tak bez vysvětlení přijímá jako dobré. Podobně jako jiná příkoří byla i kastrace prováděna lidem proti jejich vůli. Všichni víme, kolik bolesti způsobilo pravidlo „jednoho dítěte“ v Číně. Proč se Linzey neptá: „Pokud chápeme zvíře jako bližního, máme právo za něj v této věci rozhodnout?“ Ano, kastrace domácích mazlíčků jsou v současnosti v mnoha zemích zcela běžnou záležitostí. Kupírování uší a ocasů je v mnoha zemích zakázáno, ale kastrace, která je nepochybně větším zásahem, je naopak doporučována. Tím nechci říci, že s kastracemi nesouhlasím, ale to, že morální aspekty spojené s kastracemi jsou skutečně složité a překvapilo mne, že jim v této knize pozornost věnována není.

Celkově lituji, že autor problematiku trýzně, kterou lidé zvířatům působí, nezpracoval s větší pozorností. Zabití králíka na jídlo není podle mne horší než sražení jiného králíka autem. Přitom Linzey věnuje velkou pozornost propagaci vegetariánství, ale žádnou dopravě a diskusi možností, jak zmenšovat její dopady, například budováním plotů a cest pod silnicemi.

Znalost a neznalost zvířat

V textu se místy projevuje Linzeyova nedostatečná znalost zvířat a jejich chování. Uvádí například, že by se teriér bez výcviku (Linzey tento výcvik lidem vyčítá) nepral (s. 166). Ve skutečnosti každý, kdo se kynologii věnuje, zná celou řadu teriérů i jiných psů, kteří se perou i proti vůli majitelů.

Vnitrodruhové šarvátky totiž patří k běžným projevům, a to nejen u psů, ale dokonce i u zvířat býložravých. Vnitrodruhová konkurence býložravců není vůbec zmíněna ani diskutována. Zajímalo by mne, jak by Lindzey tyto projevy hodnotil z teologického úhlu pohledu. Také jako minutí se původního Božího záměru? Podobně mylný je předpoklad, že by se k sobě kohouti bez povzbuzení drogami chovali mírumilovně (s. 166). U toho

mne napadá jediné, totiž že autor nikdy neměl na dvorku kohouta. Měla jsem jich několik a každý z nich dříve nebo později začal útočit jak na příslušníky svého druhu (jiné kohouty), tak i na mne, a to často ve chvíli, kdy jsem mu sypala zrní.

Jistě těmito drobnými neznalostmi není zpochybněno hlavní sdělení, tedy, že psí i kohoutí zápasy jsou nemorální, ale celkovému dojmu z knihy tyto chybné předpoklady neprospívají.

Přiměřený lov může působit na lovený druh a celý ekosystém pozitivně

Licence | [Některá práva vyhrazena](#)

Foto | [Statskog SF](#) / [Flickr](#)

Lov

Nepodložená mi přijde také Linzeyova tvrdá kritika lovu a požadováním jeho plošného zákazu. Mnohé ekologické studie dokládají, že přiměřený lov může působit na lovený druh a celý ekosystém pozitivně. A jsem velmi ráda, že Lindzey nemá kouzelný proutek, kterým by všechny lidi přesvědčil o tom, že nemají lovit, protože by to mohlo mít neblahé ekologické důsledky, podobně jako zákaz chovu hovězího dobytka v Alpách, který podrobně rozebírám na přednáškách se svými studenty jako modelový příklad toho, že jakkoli dobře míněný zásah může mít nečekané a rozsáhlé nepříznivé následky na ekosystém.

Není pochyb o tom, že některé typy lovu jsou skutečně nemorální, například hon na lišku. Nebo lov na [výrovku](#), spočívající v přivázání živého výra. Noční dravec přirozeně lákal k útoku denní dravce, kteří se stali snadným terčem pro myslivce. Tyto kruté podoby lovu jsou v současnosti většinou zákony zakázané. Na druhou stranu nelze zpochybnit, že právě lov působil často na lidi tak silně, že začali přírodu chránit. Mnoho ochránců přírody 19. století začínalo jako lovci (za všechny například George Adamson v Africe nebo Jim Corbett v Indii). A právě od nich se lidé z měst učili laskavosti, soucitu a znalostem o zvířatech. Bez znalostí lidí, kteří se v přírodě pohybují a znají ji, není možné

přírodu efektivně chránit. Linzey tyto lovce-zakladatele ochrany přírody opomíjí. Rozebírá texty o lovu a etice lovu pastora Williama H. Ammona, Metthewa Foxe a R.C. Austina. Vytýká jim, že považují vztah predátor-kořist za přirozený, rozuměj Bohem stvořený řád, upozorňuje, že to není správný řád a vyhlíží, že „jednoho dne se celé stvoření osvobodí od dravosti a násilí“.

Jako nejlepší řešení pro k přírodě senzitivního křesťana vidí Linzey vegetariánství.

Licence | [Některá práva vyhrazena](#)

Foto | [Julia Frost](#) / [Flickr](#)

Vegetariánství

Andrew Linzey věnuje skutečně velkou pozornost potravě. Jako nejlepší řešení pro k přírodě senzitivního křesťana vidí vegetariánství – tedy způsob života, který nepůsobí utrpení. Na několik místech uvádí, že on sám je vegetariánem a k vegetariánství vedl i svou rodinu. Jak se dovídáme z doslovu, krmí vegetariánskou stravou i své psy; jen jeho kočka se vegetariánství odmítla podrobit.

Připouští, že v současném světě se zabíjení pro potravu jeví – alespoň pro některé druhy – jako nevyhnutelné, vzpomíná na dobu neporušeného stvoření v Ráji a vyhlíží nápravu. Snad by to byl lepší svět, kdyby jedno stvoření nepožíralo jiné, ale uvažovat a psát o masožravcích jako o agresivních zvířatech, jak to dělá Linzey (s. 173), mi přijde opravdu nepřiměřené.

Na druhou stranu není pochyb o tom, že většinová společnost konzumuje příliš mnoho masa a že produkce masa má negativní dopady na globální ekosystém a že zvířata chovaná ve velkokapacitních zařízeních neprožívají kvalitní život, trpí a jsou ostudně

zneužívána. Přesto si nejsem jistá, zda je vegetariánství skutečně možné vnímat jako cestu pro všechny. Jako ekoložka se ptám: „Stačila by rostlinná strava Eskymákům a dalším etnikům žijícím v nepříznivých klimatických podmínkách tundry? A kde by ji vzali, když po většinu roku není možné ji pěstovat? Není nakonec etičtější (rozuměj s menším dopadem na štěstí zvířat a s menší ekologickou stopou) zabít nějaké místní zvíře pro potravu, než přivážet potravu letecky?“

Za trapné považuji autorovu snahu dokázat, že Ježíš byl vegetarián. Nejsem teolog, ale i tak si vybavuji několik míst z evangelií, která dokládají spíše opak. Například jeho účast na poslední večeři, která byla v kontextu doby sederovou večeří na svátek Pesach a na ní se tradičně jedlo maso z beránka. Jednou jsem byla na přednášce mesiánského Žida, na které se věnoval pesachové večeři. Mimo jiné řekl, že beránek, kterého podle předpisů rodina v té době jedla, musel být od malička, tedy celý rok, chován v domě, s rodinou, ne ve stádě. Pravděpodobně se stal domácím mazlíčkem. Jeho zabití a sněžení bylo pro účastníky obřadu těžké, těžší než konzumovat nějaké neznámé zvíře. Neslo s sebou ovšem potřebné poučení o životě a zástupné smrti. Poučením o skutečnosti, že bez smrti není život. A zároveň o tom, že si musíme vážit všech tvorů, kteří zemřeli nebo trpěli, abychom my a naše děti mohli žít. Život, v jediné podobě, jakou známe, začíná krví a bolestí porodu, pokračuje požíváním jiných stvořených bytostí či jejich částí (když ne zvířat, tak rostlin) a končí často bolestivou smrtí. Tak to je, lze vyhlížet lepší svět někdy v budoucnosti, ale nelze to popírat. Je třeba se naučit žít dobře ve světě, ve kterém žijeme. Linzeyovy úvahy o tom, že pokud Ježíš přeci jen jedl maso, tak to nebylo z jeho božské podstaty, ale z jeho lidské podstaty, jsou zarážející. Kdo dal autorovi právo posuzovat, které Ježíšovo chování bylo a které nebylo z božské podstaty? A zda vůbec je možné takto posuzovat Ježíšovi činy?

Byl Ježíš vegetarián? Těžko.

Licence | Některá práva vyhrazena

Foto | [Vicky TH](#) / [Flickr](#)

Vegetariánství ovšem rozhodně má smysl! Ale přesvědčí někoho Linzeyův způsob jeho prosazování? Mnohem příjemnější a předpokládám, že i účinnější, je výzva Jany Goodalové, která na přednáškách říká: „Já jsem vegetarián. A jestli chcete pomoci přírodě, zkuste alespoň jeden den v týdnu nejíst maso, to hodně pomůže!“ Nebo fundovaný výklad Erazima Koháka, který najdeme v knize Zelená svatozář: „Vegetariánství není jen praktický problém. Je to i problém filosofický, starý jako lidská reflexe. Shrnuje v kostce celou složitou otázku, jak žít s čistým svědomím ve světě nakaženém zlem a krutostí. ... přijmout kompromis, neničit zbytečně, žít s maximální ohleduplností, avšak smířit se s nedosažitelností dokonalosti a prosit o odpuštění. Snad to je to, co měl na mysli Martin Luther svým slavným výrokem: "Statečně hřeš, statečněji věř!" Vyžaduje to odvalu. Všichni toužíme po dokonalosti a užíváme její nedosažitelnost jako výmluvu, když přestaneme usilovat. Usilovat o dosažitelné nikomu neimponuje. ... z hloubi duše i na vrcholu nevinnosti víme, že něco jíme, že náš život vykupuje smrt druhých. Tak stupňujeme úsilí (být lepší, dokonalejší) až k vyčerpání - a pádu do lhostejnosti. Jenže končit to může i jinak, přijetím provinilosti i odpuštění. Nejsme dokonalí, náš život je řetězcem kompromisů mezi touhou neškodit a potřebou žít. Avšak o dokonalost nejde. Jde o snahu ubližovat co nejméně. Někdo nám vždycky může vytknout, že ač se zdržujeme masa, pijeme mléko či jíme vejce. Jenže ani o to nejde. Nevinnost se týká vztahu s vlastním svědomím - či starším pojmoslovím, s Bohem - ne našeho vztahu s přírodou. V tom jde o něco jiného: abychom se naučili žít ohleduplně, abychom šetřili své bližní. Jde o praktickou úlevu a pomoc trpícím. Snad nakonec vrcholem vegetariánství není dokonalost, nýbrž posun středu zájmu z vlastní dokonalosti na dobro mých bližních.“

Linzey uvádí, že křesťanství je v otázce zvířat rozděleno (str.40). To je nepochybně pravda. Je velká škoda, že autor nedokázal udržet linii prvních kapitol, kdy je text konstruktivní a zpracovaný analyticko-syntetickými metodami. Vzhledem k tomu, že se v dalších kapitolách na mnoho místech snížil se k tendenčním a manipulativním výkladům, mne nepřekvapí, když mnozí čtenáři jeho knihu odloží a jak se říká „s vodou z vaničky vylíjí i dítě“. Tedy, když s opovržením nad nepodloženými a tendenčními pasážemi pohnou i pasážemi přírodnými.

Zabíjení je vždy vážná věc. A je dobře, že na to Linzey opakovaně upozorňuje. Stejně tak je velmi vážné působit bolest a utrpení. Není pochyb o tom, že bychom měli hledat cesty, jak žít lépe a méně ubližovat svým nelidským bližním. A že bychom neměli zavírat oči před utrpením zvířat ve velkochovech, laboratořích a dalších „skrytých místech“.

Jenže nabízená řešení nejsou tak snadná, jak autor popisuje a jak by si přál.

I když jsem se při čtení knížky, jak již jsem zmínila, v mnohém poučila, pokud bych chtěla nějakému křesťanu dát knížku na toto téma, aby lépe pochopil potřebu ochrany zvířat, tak mu koupím již zmíněnou [Zelenou svatozář od Erazima Koháka](#) nebo mu pošlu odkaz na text [Jana Hellera Člověk – pastýř stvoření](#).

